Congresspeech Alexander Pechtold
31 oktober 2015, Amsterdam

Congres,
Wat had ik hier graag Maerten en Oopjen laten zien. Jullie weten wel, die twee portretten van Rembrandt die naar Nederland zouden komen. Dat echtpaar. Dat duo. Onafscheidelijk. En van grote waarde. Maar het liep helaas iets anders. Er is wél reden een ander duo te laten zien. Ook van onschatbare waarde. Eveneens jarenlang onafscheidelijk. Nog net geen echtpaar. Maar de reden valt me zwaar. Met Gerard en Magda zijn twee steunpilaren van de fractie vertrokken.

Gerard, je was raadslid wethouder, Eerste Kamerlid. En onder jouw partijvoorzitterschap rolde het ene na het andere sociaal-liberale pamflet van de persen. En als Tweede Kamerlid was je al even productief, met initiatiefwetten. Je bent een Democraat met hoofdletter D. Maar naast koning van de inhoud, was je nog veel meer: samen met Magda scout voor burgemeesterstalent, vraagbaak voor lokaal bestuurders, campagneleider, brandjesblusser. Het lijstje met rollen die jij niet hebt gehad, is zonder twijfel korter. Je gaat nu een tijdje medicijnman spelen, maar ik weet zeker: de partij is je nog niet kwijt. Gerard, in de politiek heb je geen vrienden, maar jij bent voor mij op die regel een uitzondering.

Magda, jij bent hét voorbeeld van hoe een D66'er in het leven staat. Na een mooie carrière als onder meer raadslid, burgemeester en korpschef, liet je je op je 60e nog omscholen. Ik hoorde je ergens zeggen dat ik je moest overhalen om Kamerlid te worden. Dat klopt. Maar toen je bedenktijd vroeg zag ik allang aan je pretogen dat je JA zou zeggen. De politie had nog nooit zo'n krachtige stem in de Tweede Kamer. En dat in een tijd dat dat hard nodig was. Je onvermoeibare pleidooi voor de scheiding van Veiligheid en Justitie, macht en tegenmacht, zal vroeg of laat navolging krijgen. Met je ervaring was je in 2010 onmisbaar in de nieuwe, grotere fractie. Je werd onze moederoverste. Met pijn in het hart moet ik nu accepteren dat jij uittreedt.

Ja congres, democratie en rechtsstaat waren bij Gerard en Magda in goede handen. Ik dank jullie zeer voor je inzet. Maar ik weet ook: jullie erfenis is bij Fatma en Judith evenzeer in goede handen.

Congres,
Ik kan het niet laten, ik wil toch nog even terug naar die Rembrandts. Maar dan niet als kunsthistoricus, maar als politicus. Vanwaar die passie? Vanwaar die inzet om ze naar Nederland te halen? Uiteraard vanwege de internationale aantrekkingskracht. Wie herinnert zich niet hoe de foto van Obama voor de Nachtwacht overal ter wereld de vóórpagina haalde? Deze twee zijn van hetzelfde kaliber. Niet voor niks is hun bijnaam: de broer en zus van De Nachtwacht. Maar ik hecht vooral aan deze kunstwerken omdat ze symbool staan voor een inspirerende periode uit de Nederlandse geschiedenis: de Gouden Eeuw. Snap me goed, ik heb het niet over de VOC, die veroveringsmentaliteit die Balkenende ons opdrong. Of de platte handelsgeest waar Rutte zo prat op gaat. Ik bedoel die inspirerende Gouden Eeuw. Nederland als toevluchtsoord voor andersdenkenden. Nederland als middelpunt van de wereld. Door onze open houding, de godsdienstvrijheid, de relatieve tolerantie. Maerten Soolmans vluchtte uit Antwerpen en liet zich, als geslaagd koopman, hier in Amsterdam, in de jonge Republiek, ten voeten uit portretteren door dé kunstenaar van die tijd. De verworvenheden van de Gouden Eeuw zijn een deel van onze identiteit. Ik heb de indruk dat dat vandaag de dag nog wel eens wordt vergeten. Dat nogal eens vergeten wordt - door sommigen bewust – dat openheid, de blik naar buiten, als een rode draad door onze geschiedenis loopt.

Het is die open, internationale blik, die onze identiteit vormt. Onze kracht wás, én is. In de 20e eeuw bewezen we dat opnieuw. We werden grondlegger van Europa. We waren voorloper, hardloper, koploper. Congres, Ik wil me vandaag eens niet beklagen over dat we dát niet meer zijn. Ik wil niet zeuren over een premier die Europa als moetje ziet in plaats van als kans. Ik wil vandaag vooral vertellen waarom ik nog steeds heilig geloof in ons continent. Waarom het vredesideaal, het perspectief op gedeelde welvaart en het streven naar democratie voor mij de steunpilaren zijn voor een nieuw Europa. Waarom ik niet alleen als idealist, maar ook als pragmaticus, een fel pleitbezorger ben én blijf van meer Europese samenwerking. Als pragmaticus, omdat ik iedere dag zie dat Nederland Europa nodig heeft. Bij de aanpak van migratiestromen, bij het klimaatvraagstuk, de zoektocht naar schone energiebronnen maar ook bij zoiets concreets als frauduleuze autotesten van Volkswagen. Als idealist, omdat ik het wézenlijk vind dat we in Europa samenwerken, de vrede bewaren. En dat de Gay Pride niet alleen hier in Amsterdam een groot succes is, maar ook in Vilnius of Boedapest.

De wereld is op drift. Miljoenen vluchtelingen uit Syrië en Eritrea, oplopende spanningen tussen Israël en de Palestijnen, de Taliban die in Afghanistan weer terrein wint. En direct aan onze Europese grens duwen Poetin in Rusland en Erdogan in Turkije hun land eerder richting dictatuur dan democratie.

In de vluchtelingencrisis moet de pragmaticus het soms winnen van de idealist. Anders blijven doorbraken uit. Maar als het om Turkije gaat, trek ik toch een streep. Het is te cynisch voor woorden dat we in ruil voor een fatsoenlijke opvang van vluchtelingen een oogje toeknijpen bij de schending van mensenrechten door Erdogan. Dat we hem de worst van het EU-lidmaatschap voorhouden die hem morgen zomaar aan een verkiezingszege kan helpen. Mensenrechten zijn toch meer dan idealen op papier? Het zijn richtingwijzers voor de politieke praktijk. Samenwerking met Turkije is cruciaal in deze crisis. Dat is duidelijk. Maar laat ik helder zijn: Europees geld voor opvang? Prima. Maar geen gesjacher met de strenge regels voor toetreding. Zeker niet bij Erdogan!

In de Turkse toenadering zie ik vooral de onmacht van Europa, dat scheert langs de afgrond. Hongaarse en Oostenrijkse hekken splijten het continent. Op de Balkan is de situatie hemeltergend, mensonterend. Het blijft een zoektocht. Voor iedereen, ook voor ons. En zeker voor de coalitie. Die verkiest keer op keer een zielloos, Haags tekentafelcompromis boven realistische oplossingen. En Wilders is de lachende derde. Hij wakkert de onrust aan met zijn verzetstournee, met zijn stereotiepe, historisch-klassieke angstbeelden van de stelende, verkrachtende, en ongure vluchteling. Die onzin weerspreek ik met klem. En dat zouden er meer moeten doen. Want als we dat niet doen, dan slijten die beelden in, dan vreet die fictie aan de feiten. En dan denken de mensen uiteindelijk: het zal wel zo zijn. Natuurlijk, er zijn incidenten. Ook een vluchteling kan de fout ingaan. Maar ik vraag me zo langzamerhand af of er niet meer incidenten zijn tegen vluchtelingen dan door vluchtelingen.

Ik walg van het moedwillig tegen elkaar opzetten van Nederlanders en vluchtelingen. Maar ik huiver ook van politici die wel heel dicht tegen Wilders aankruipen. Het soort opportunisme dat de geloofwaardigheid van de héle politiek schaadt. Brandstichters in Wormerland, vuurwerkgooiers in Woerden, schreeuwers in Steenbergen. Die zelfverklaarde hoeders van het vrije woord gedragen zich eerder als haters van onze vrije samenleving. Politieke verantwoordelijkheid gaat verder. Mijn appèl is breder. Niet alleen gericht aan hen die herrie schoppen óf hen die het juist opnemen voor vluchtelingen.

Ik zie, ik proef in Nederland een breed gedeeld gevoel. Een gevoel van: we hebben grote zorgen over aard en omvang van het probleem, maar we kúnnen ook niet de andere kant op kijken nu er een beroep wordt gedaan op medemenselijkheid. Die mensen die dát voelen, die zwijgende meerderheid, voelt zich terecht niet serieus genomen door verhalen over testosteronbommen of vluchtelingen op zoek naar borstvergrotingen en ooglidcorrecties. Maar zij voelen zich ook niet thuis bij hen die zeggen: het loopt wel los, wen d'r maar aan. Overal, in Europa en in Nederland, schuurt het. Omdat mensen onzeker zijn over wat er nog komen gaat. Dat is volstrekt logisch bij zulke volksverhuizingen. Maar onze traditie van openheid kan ook nu de weg wijzen. Een beetje meer historische kennis, een beetje meer vertrouwen, in ons zelf én in elkaar, zou ons land niet misstaan. En zou terechte zorgen niet hoeven laten omslaan in blinde angstbeelden.

Ik waardeer het realisme van staatssecretaris Dijkhoff - zo'n crisis zal je maar gebeuren in je eerste half jaar. Hij richt zich op de praktische oplossingen. Net als wij dat doen. Ons voorstel voor snelle taallessen werd na lang aandringen overgenomen. En hier in Amsterdam vraagt Kajsa Ollongren experimenteerruimte om vluchtelingen zinvol te laten bijdragen. Maar er is ook iets anders nodig. Ik snap de burgemeesters van Steenbergen, Woerden en Oranje heel goed als zij vragen: Wie geeft de richting aan? Waar is het moreel leiderschap?

Ik waardeer dat zelfs de koning zich uitspreekt. Maar waar is de top van het kabinet? Het morele gezag dat zegt: mét elkaar kunnen we dit van. Mét elkaar houden we onze samenleving bijeen. Mét elkaar winnen we het van hén die angst en verdeeldheid zaaien. Met dat gezag, met die moed is onze democratie gediend. Alleen zo herwinnen we het zelfvertrouwen van mensen. Alleen zo groeit het vertrouwen van de samenleving dat we dit aankunnen.

Democraten,
In de realiteit van toenemende spanningen koester ik dat we, met alle verschillende talen en culturen, het continent bij elkaar weten te houden, willen houden. Voor dát beschavingsideaal, door populisten en nationalisten zo vaak, zo hard bestreden, vechten wij iedere dag. Maar ik realiseer me ook dat je met alleen het vredesideaal niet overtuigt. Hele generaties groeien op in relatieve rust en stabiliteit. Het perspectief op gedeelde welvaart, sinds de Tweede Wereldoorlog zo sterk verbonden met ons continent, kan en moet minstens zo krachtig zijn.

Maar dat perspectief staat onder druk. Door de economische en financiële crisis. Door Griekenland. Door de dreiging van een Brits vertrek. Maar ook door de snelle economische groei van nieuwe grootmachten. Het kostte Groot-Brittannië anderhalve eeuw om de nationale welvaart te verdubbelen. De Verenigde Staten deden er 50 jaar over. China slechts 15 jaar. En daar moeten wij als kleinste continent - amper de helft van China - wel mee kunnen concurreren. Ik zeg: dat kan. Als we in Europa het geld beter gaan besteden, slimmer gaan besteden, een terechte inzet voor het Nederlands voorzitterschap. Als we onze munt stabiel houden. Als we één handelsblok vormen. Als we fors meer investeren in kennis en onderzoek. Als we banen creëren, vooral voor onze jongeren.

Congres,
Vredesideaal, gedeelde welvaart, maar een hernieuwd Europees elan kan zeker niet zonder meer democratie. Ik sta naast hen die zeggen: Europa kent teveel bureaucratie en te weinig democratie. Als democraat wil ik mensen meekrijgen. Vooruitlopen, maar niet zonder aanhang. Geen tambour-maître die de hoek om komt zonder dat het orkest volgt. Alleen dan kunnen we Europa redden uit de handen van hen die er het slechtste mee voor hebben. Zij hebben Europa al vele malen afgeschreven. De realiteit is: Europa stáát. Ondanks alle problemen. Maar wat ontbreekt zijn leiders met gezag en moed die het Europese ideaal en de concrete resultaten volop

uitdragen. Aan ons de taak mensen te overtuigen van ons alternatief. De referenda in Nederland en Groot-Brittannië komen dus eigenlijk op een uitgelezen moment. Laat die campagne maar komen!

De initiatiefnemers dachten met dit referendum Europa een spaak tussen de wielen te steken. Mooi niet! Oekraïne, het eerste Europese land dat na de oorlog rücksichtsloos werd binnengevallen en de Krim verloor. Dat een bondgenoot wil zijn van Europa in plaats van een vazal, een satelliet van Poetin. Dat onze partner is bij de afwikkeling van de ramp met de MH17. Dit verdrag met Oekraïne laat zien wat Europa kan zijn. Een stabiel Oekraïne vergroot de veiligheid aan de grenzen van Europa. Zorgt ervoor dat mensenrechten beter beschermd zijn. En meer handel met Oekraïne is goed voor onze economie. En dus roep ik werkgevers en mkb'ers op, Amnesty en het COC, maar ook andere politieke partijen en voorál het kabinet: kom uit de kast! Dus laat die campagne maar komen. En die zal nodig zijn. Want de uitslag is verre van zeker. Maar Europa wordt er sowieso sterker van. En geloofwaardiger. Democratie is niet voor bange mensen. En zeker niet voor laffe politici.

Democraten,
Geloofwaardigheid. Ik denk dat mensen dát nog het meeste missen in de politiek. En dat kan iedere politicus zich ter harte nemen. De coalitie is inmiddels beland in een schimmengevecht. De pijlen op elkaar gericht, in plaats van de ogen op de samenleving. Is het kabinet uitgeregeerd? Als ik afga op de troonrede dan zeg ik: ze doen er weinig aan het tegendeel te bewijzen. Nuchter, dat woord bleef hangen. Een goeie eigenschap, nuchterheid, zeker. Maar niet genoeg. Het deed me denken aan de eerste editie van ons ledenblad, De Democraat. Die opende met de troonrede van 1967. Ik citeer: "De troonrede is een nuchter stuk. Er staat haast niets in." In het begeleidend artikel riep onze één jaar jonge partij op tot "een klein beetje bezieling". Bezieling, is dat niet waar het ook dit kabinet aan ontbreekt? Ik krijg het idee dat het kabinet zich opmaakt voor nog 1,5 jaar regeren zonder te regeren. Een sabbatical, zeg maar.

Wat doet dat met de geloofwaardigheid van de politiek? Bij de zzp'er op zoek naar duidelijkheid over zijn positie op de arbeidsmarkt? Of bij de werkloze op zoek naar een baan? In een nieuw belastingplan zijn een paar tientjes meer mooi meegenomen, maar het gaat ons vooral om banen, banen en nog eens banen. Want werk is meedoen. Werk is eigenwaarde. Werk is emancipatie. Werk is integratie. Al deze waarden staan op de tocht, als de geruchten kloppen dat het kabinet lonkt naar conservatief-christelijke steun voor een politieke belastingdeal. Want die partijen eisen dat de klok teruggaat. Niet naar zomer- of wintertijd, maar naar de jaren '50, naar het traditionele kostwinnersgezin. Ten kóste van het moderne gezin, waarin beide ouders werk en zorg combineren. Ik kan me niet voorstellen dat VVD en PvdA dit voor hun kap nemen. Zolang meer dan een derde van de Nederlandse vrouwen tussen de 25 en 50 economisch ónzelfstandig is. Zolang gaan wij niet terug in de tijd, maar op volle kracht vooruit!

Er is nog zoveel te doen. Ook op de klimaattop, begin december in Parijs. Veertig jaar nadat Van Mierlo en Terlouw de conclusies van de Club van Rome omarmden, staan we aan de vooravond van een top waar opnieuw geschiedenis moet worden geschreven. Gaan we echt naar Parijs met een kabinet dat de belasting op vervuilende kolen wil afschaffen? Hoe geloofwaardig is dat? Ze zien ons aankomen daar in Parijs. Voor ons zal er niet veel meer in zitten dan een krukje aan een bijzettafeltje in een achterkamertje. We spelen in Europa, samen met Malta en Luxemburg, nog altijd in de achterhoede met schone energie. En dat is een beschamende vertoning. Terwijl we al zoveel kunnen doen. Gebruik het overschot aan wind en water voor meer schone energie. Sluit de kolencentrales en bouw getijdecentrales. Laat voor mijn part, net als in de Gouden Eeuw, de schepen weer uitvaren. Nu niet om specerijen te kopen,

maar om de plastic soep in de oceanen op te ruimen. Wanneer gaat het kabinet eindelijk het licht zien? Dat werken aan klimaatverandering de wereld behoedt voor natuurrampen, maar ook in eigen huis, voor de eigen economie een kans is op innovatie. En dus op meer banen. Mijn inzet zou zijn in Parijs: niet aan de bijzettafel maar prominent aan de hoofdtafel.

Bezieling vraag ik ook voor onze rechtsstaat. Onze rechtsstaat, die mensen beschermt tegen willekeur en machtsmisbruik. Door de overheid, maar bijvoorbeeld ook door verzekeraars, die dankzij diepe zakken wél kunnen doorprocederen met dure advocaten. Daarom staan wij voor kernwaarden als toegang tot de rechter en sociale rechtsbijstand. En verzetten wij ons tegen de illusie dat bezuinigen zal leiden tot een sterke rechtsstaat en meer veiligheid. Rechtspraak, Openbaar Ministerie, rechtsbijstand, politie, reclassering, het forensisch instituut, de bezuinigingen eisen hun tol. De justitiële chaos is compleet. Van agent tot rechter; zij zijn het zat. Wij willen een fundamentele koerswijziging. Wij willen evenwicht tussen veiligheid en justitie. Dus de politie terug naar Binnenlandse Zaken. Wij willen solide, goed samenwerkende instituties binnen onze rechtsstaat. Wij willen dat het individu z'n recht zonder enige belemmering moet kunnen blijven halen. Vijf jaar lang heeft de VVD de rechtsstaat liefdeloos behandeld, schandelijk verwaarloosd. Hun geloofwaardigheid op veiligheid ligt aan diggelen. De maat is vol. Het roer moet om!

Congres,
Een kabinet zonder agenda geeft een ongemakkelijk gevoel. Zeker voor een partij als D66. Deze periode van politieke lamlendigheid moet niet al te lang meer duren. De weg naar het einde van dit kabinet moet niet de opmaat zijn voor nieuwe stilstand. Voor nuchterheid zonder lef. Voor politiek zonder geloofwaardigheid. Een klein beetje bezieling zou het kabinet en daarmee de samenleving goed doen. We deden de oproep in '67. En nu doe ik 'm, bijna vijftig jaar later, opnieuw.

Dank jullie wel.